

navreme
boheme

SITUAČNÍ ANALÝZA: JÁCHYMOV

Zadavatel:

**Česká republika – Úřad vlády České republiky
Se sídlem: nábr. Edvarda Beneše 4, 118 00 Praha
Zastoupená: Janem Novákem, vedoucím úřadu**

Dodavatel:

**Navreme Boheme, s.r.o.
U Smaltovny 25
170 00 Praha 7**

Tato zpráva je výstupem ze zakázky „Situační analýzy“ financované z prostředků ESF.

V Praze, dne 30. 12. 2010

Verze: 1 (návrh)

1 Obsah

2	Řešitelský tým	3
3	Úvodní a technická část	3
3.1	Zadání situační analýzy	3
3.2	Logika provedení šetření	3
3.3	Popis spolupráce s lokálním konzultantem	4
4	Metodická část	4
4.1	Úvod	4
4.2	Použitá metodika – Interpretační schémata a postupy - Priorita vnějšího pohledu u cílové skupiny	5
4.2.1	Vymezení cílové skupiny a její vnitřní strukturace	5
4.2.2	Dynamiky týkající se cílové skupiny	8
4.3	Graf sociálně-ekonomického propadu a další s tím spojené dynamiky	8
4.4	Nástroje používané pro intervence v rámci cílové skupiny obecně	9
4.5	Historie, vnímání místních podmínek	10
5	Vlastní analýza vyloučené lokality: Jáchymov	10
5.1	Úvodní shrnutí	10
5.2	Popis lokality – podmínek a historie	10
5.3	Popis procesů za poslední desetiletí	11
5.4	Popis východisek a potenciálů	11
5.5	Popis cílové skupiny a procesy v rámci cílové skupiny	12
5.5.1	Úvod	12
5.5.2	Sociálně integrační – kulturní a etnické pole	12
5.5.3	Popis sociálního prahu (vnímaná hranice normality)	14
5.5.4	Popis sociálního prahu (vnímaná hranice sociální diskontinuity – legality sociálních a funkčních vazeb)	14
5.5.5	Členění cílové skupiny, popis procesů sociální stabilizace a naopak sociálního úpadku + nástrojů sociální integrace a inkluze	14
5.5.6	Popis nástrojů, jejich dopadu na jednotlivé části cílové skupiny	16
5.5.7	Pohyby uvnitř cílové skupiny	16
5.5.8	Prostorové členění cílové skupiny	17
5.5.9	Problematika vysoké kriminality cílové skupiny	17
5.5.10	Problematika zaměstnávání cílové skupiny	17
5.6	Popis místních aktérů vč. interpretace místních politik týkajících se cílové skupiny	18
5.7	Popis používaných nástrojů práce s cílovou skupinou a jejich interpretace	18
5.8	Popis problémového pole (z pozice různých aktérů)	19
6	Závěr a doporučení	21

2 Řešitelský tým

Baláž, Jozef
Kotlár, Miroslav
Millerová, Iveta
Mašková, Anna
Pstružina, Jiří
Slavík, Martin
Štogr, Josef
Štogrová Jedličková, Petra
Vojtášková, Helena

3 Úvodní a technická část

3.1 Zadání situační analýzy

Cílem situační analýzy bylo zmapovat výchozí situaci obyvatel žijících v sociálně vyloučené romské lokalitě v Jáchymově a poskytnout tak podklady pro efektivní činnost zadavatele v této lokalitě. Zadavatel zároveň s touto studií zadal stejné šetření v devíti dalších lokalitách, celkem tedy bylo šetření provedeno v těchto obcích:

1. Bílina
2. Bruntál
3. Havířov
4. Chomutov
5. Jáchymov
6. Jirkov
7. Kutná hora
8. Obrnice
9. Toužim
10. Trmice

3.2 Logika provedení šetření

Před samotným terénním šetřením byla provedena důkladná **analýza dostupných dokumentů** a dalších informačních zdrojů vážících se k historii, vývoji a současnosti dané lokality. Dále byly provedeny **úvodní rozhovory s lokálním asistentem** (viz podrobný popis u konkrétní lokality níže) a samozřejmě se zadavatelem. Následně byla použita metoda **terénního výzkumu**, jejímž smyslem bylo vytipovat klíčové respondenty pro hloubkové polostrukturované rozhovory a zadání pro další šetření v místě (specifika, vztahy, zaměření v rozhovorech, porovnání apod.). Na základě této přípravy bylo vždy provedeno minimálně 6 **polostrukturovaných rozhovorů** formou **evaluačních návštěv** v místě, které cílily na tyto typy aktérů:

- úřad práce a jeho dotčené odbory
- lokální asistent/ka
- město/obec
- neziskové organizace a různá další uskupení a sdružení provádějící integrační a asistenční aktivity v místě
- škola (vždy základní, praktická a případně střední, pokud se vyskytují)
- podnikatelé, kteří zaměstnávají příslušníky cílové skupiny a nebo jsou jinak činní v řešení jejich problémů
- zástupci různých skupin/rodin v rámci cílové skupiny žijící ve zkoumané lokalitě
- znalci místních poměrů, starousedlíci, pamětníci a místní kronikáři

- charita
- církev
- městská policie
- případně další aktéři v místě, kteří byli identifikováni jako klíčoví pro zdárný průběh šetření.

Evaluační návštěva probíhala tak, že výzkumníci jednotlivě (viz řešitelský tým výše) přijížděli osobně do vybraných organizací a vedli rozhovory s jejich zástupci. Všechny rozhovory proběhly formou osobní návštěvy v místě, každý rozhovor trval 2-4 hodiny. Z každého rozhovoru byl pořízen audiozáznam, podrobný zápis dle vypracovaného metodického pokynu (viz metodika dále) a to včetně nákrešů a grafů. Jednalo se o klíčovou metodu pro zjištění výpovědí jednotlivých aktérů o situaci, jejím vidění (jazyku), tématech, problémech a jejich řešení (podrobná metodika viz následující kapitola). Konkrétní respondenty identifikoval tým na základě analýzy, jaké konkrétní osoby ze kterých institucí budou pro dotazování nejvhodnější z hlediska reprezentativnosti, vyváženosti vzorku a co nejvyšší efektivity použité metody. Čas rozhovoru si výzkumník domluvil s konkrétní osobou na základě její preference a dosažitelnosti.

Doplňkově byla použita metoda zúčastněného pozorování, neboť bylo potřeba doplnit výše uvedené výzkumné metody o kvalitativní šetření, které se zaměří na skutečný stav věcí ve zkoumané lokalitě a výše uvedená zjištění vyváží obrazem výpovědí lidí žijících ve vyloučené lokalitě. Rozhovory, které se v rámci tohoto výzkumu odehrály, byly zaměřeny na sledování výpovědí vyloučených osob, jazyku, jakým stav věcí popisují, o jakých problémech hovoří a jak vnímají pomoc, která se jim dostává z různých míst sledovaných výše (NNO, státní správa, samospráva apod.). Smyslem také bylo získat celkový dojem z vyloučeného místa, naladění jeho obyvatel a kvality života v něm.

3.3 Popis spolupráce s lokálním konzultantem

Lokální konzultant spolupracoval s řešitelským týmem především tím, že předával průběžně informace o probíhajících krocích při formování lokálního partnerství. Vznikající situační analýza s ním byla nejprve v obecných tezích a pak i ve stavu rozpracovanosti konzultována a byly zapracovány průběžně předávané připomínky.

4 Metodická část

4.1 Úvod

Pro kvalitativní analýzu v jednotlivých místech kumulace problémů nazývaných „vyloučené lokality“ je klasická teoretická výbava výzkumu v sociálních vědách validní jen z části. Je to dáno zejména tím, že jinak ověřeným výzkumným metodám zde u tohoto problému chybí tradice ve výzkumu, neexistuje odborná oponentura a ověření na dostatečně velkém vzorku případových studií a v dostatečně dlouhém časovém horizontu. Dalším problémem je povrchnost diskuze, která by se měla vést o způsobu zjišťování souvislostí a popisu problematik souvisejících jednak s etnickou a kulturní odlišností různých skupin Romů, tak i se sociálními problémy této skupiny, zejména mírou sociální integrace. Doposud provedené analýzy a sondy tak spíše než odborná oponentura provázejí větší či menší rozčarování a laické reakce. Chápání problematiky „sociálního vyloučení“ významně ovlivnila analyticko-výzkumná práce agentury GAC, která nabídla dekompozici problému sociálního vyloučení skrze územní celky – „vyloučené lokality“. GAC svým analytickým vkladem převedl celý komplex otázek souvisejících s obtížně uchopitelnou cílovou skupinou na problém územní, zabývá se tímto tématem teritoriálně, předmětem zájmu jsou tedy jevy vázané na teritorium s vyhrocenými sociálně-patologickými jevy, sociální exkluzí a někdy (ovšem pouze někdy) i prostorovým vyloučením.

To však vzhledem k zadání této kvalitativní analýzy v lokalitách nebylo dostatečné východisko. Řešitelský tým Navreme Boheme s.r.o. proto vytvořil vlastní nástroj umožňující strukturovat tuto problematiku tak, aby místní jevy byly interpretovatelné v přesně popsanych a nenáhodných souvislostech. Takto volený postup kombinuje zkoumání vnímané struktury cílové skupiny, probíhajících procesů, vnímaných trendů, potenciálů, užívaných nástrojů intervence atd. Je tak

vytvořeno interpretační pole, které umožňuje popis lokality, který je srovnatelný s jinými popisy jiných lokalit a je opakovatelný v libovolném čase. Toto dává výzkumníkům unikátní možnost sledování změn a komparaci s jinými lokalitami. Zároveň je zde zachován maximální prostor pro to, aby bylo možné vytvořit co nejuvěrnější obraz, tak, jak je vnímán samotnými aktéry – jak ze strany majority a exkludované skupiny, tak ze strany těch, kdo v tomto prostoru cíleně jednají a intervnují.

V následující kapitole je tedy podrobně popsána tato metodika, kterou vyvinul realizační tým Navreme Boheme, s.r.o. pro toto a případná další kvalitativní šetření. Metodika byla vytvořena jako nástroj, který nebyl součástí vlastního zadání zakázky a tudíž nepřechází do vlastnictví zadavatele. Popis metodiky je zde uveden pro výše uvedené očekávání možnosti komparace různých lokalit v různých časových snímcích při zachování potřebné autenticity charakteristiky místa. Očekávané další používání této metodiky se řídí platnými citačními postupy.

4.2 Použitá metodika – Interpretační schémata a postupy - Priorita vnějšího pohledu u cílové skupiny

Cílová skupina v širokém slova smyslu se od majority vymezuje v kombinaci kulturně – etnických a sociálních odlišností. Pro samotný výzkum není proto v tuto chvíli významné, jak provádí sebeidentifikaci ta nebo ona část cílové skupiny a jak se vztahuje k majoritě. Jde o vnější identifikaci, o to popsat odlišnosti v pojetí socializace, sociální handicapy nebo sociálně patologické jevy na straně jedné, a identifikovat kulturně – etnické odlišnosti od majority a až etnické konfliktnosti vzhledem k majoritě na straně druhé. Toto pole vnější identifikace cílové skupiny se samozřejmě dále modifikuje podle konkrétních lokalit. Naše východiska jsou dána vnější definicí, která je záměrnou a vědomou redukcí. Stejnou redukci provádí řada jiných výzkumných prací aniž by to však popsala a toto téma zohledňovala v praktických postupech a výsledcích. **V textu dále se tedy užití výrazu „cílová skupina“ vztahuje ke skupině lidí odlišené od majority kombinací kulturních, etnických a sociálních charakteristik. Velmi pravděpodobně jde převážně o Rómy, ovšem toto označení nepoužíváme, neboť je nepřesné a zavádějící, jak naznačují výše uvedená vymezení i metodika dále.**

4.2.1 Vymezení cílové skupiny a její vnitřní struktura

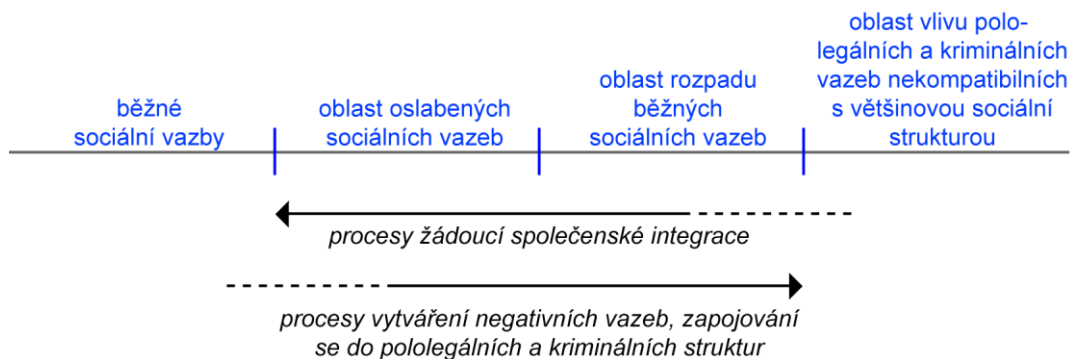
Problematika sociálně vyloučených lokalit bývá někdy redukována na problematiku specifické podoby chudoby, spojené s nízkou sociální integrací a nízkou schopností sociální integrace. Pro lepší porozumění problému jsme vytvořili několik nástrojů, které umožňují celé problémové pole stratifikovat. Především jsme považovali za nutné oddělit od sebe problematiku chudoby a s ní související problematiku sociálně-ekonomického propadu od problematiky sociální integrace. Na první pohled je totiž zjevné, že nejde o totožné problematiky.

Základní graf, ve kterém sledujeme téma sociální integrace, vychází ze dvou zjednodušených os, **první osa (A)** sleduje oblast kulturních a etnických jevů, a to od normálního stavu, kdy většina toleruje různost a akceptuje odlišné etnické a kulturní životní projevy, přes oblast pocitovaného kulturně-etnického napětí až k otevřenému konfliktu. **Druhá osa (B)** sleduje míru sociálních vazeb, a to od normálních sociálních vazeb odpovídajících standardní integraci ve většinové společnosti přes oblast oslabených sociálních vazeb a nízkého sociálního postavení k vyhrocené podobě, kdy sociální vazby v cílové skupině (ale i mimo ni) vznikají mimo obvyklé společenské struktury. Tak se vytvářejí s většinovou společností nekompatibilní pololegální a kriminální sociální vazby (např. gangy, struktury na bázi mafie, silové skupiny).

Schéma 1: Konfliktnost kulturně-etnických rozdílů (osa A)

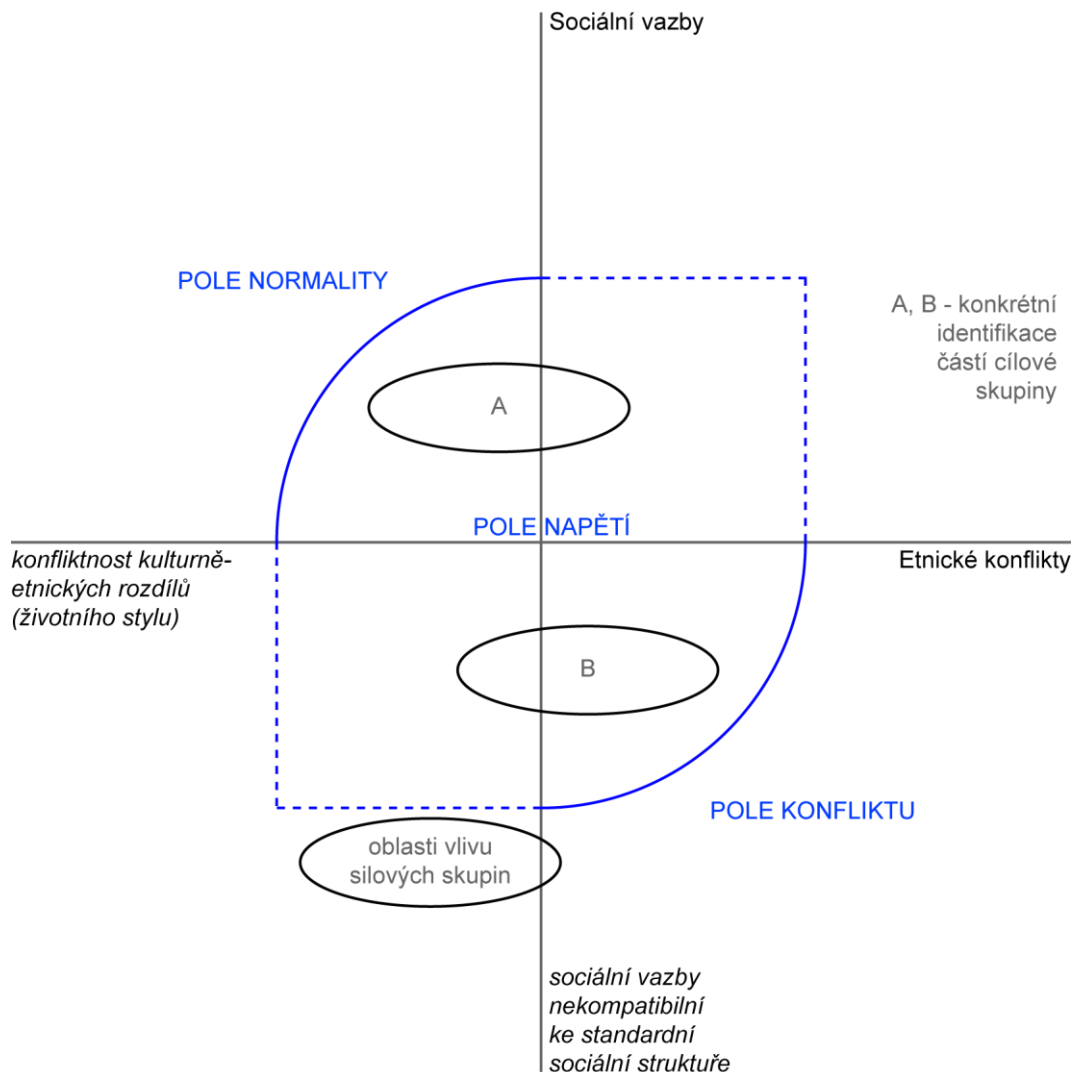

Schéma 2: Oslabování sociálních vazeb a vznik sociálně neakceptovatelných vazeb (osa B)

Provázáním těchto dvou os získáme maticové problémové pole, které umožňuje identifikovat vlastní cílovou skupinu, vymezenou v rámci problémového pole „napětí“ a „konfliktu“. Dále umožňuje popsat konkrétní místní podmínky pro jednu nebo více konkrétních skupin obyvatel vyloučené lokality a zároveň interpretovat pro tu kterou konkrétní skupinu, o jaké vztahy vzhledem k majoritě se jedná nebo o jaké se jedná vztahy uvnitř cílové skupiny. Je možné zde popsat vnější vlivy a zachytit konflikty a trendy.

Graf 1: Pole vytvořené kombinací kulturně-etnických rozdílů (osa A) sociálních vazeb (osa B)

Pole napětí je znázorněno vlastním vnitřním prostorem grafu. Tento graf umožňuje identifikovat jednotlivé části cílové skupiny a vztahy mezi nimi. Jde např. o části cílové skupiny, kterou v poli napětí můžeme zařadit do blízkosti hranice normality, pokud jde o tu část cílové skupiny, která je stabilizovaná (zpravidla starousedlická, ale může jít i o osoby stabilizované například v rámci projektů zaměstnávání). Pokud vzroste kulturně-etnické napětí, přesunuje se taková skupina, aniž by ztratila míru sociálních vazeb, horizontálně do pravé části grafu. Naopak, pokud jde o skupinu, u které lze sledovat větší či menší postupný propad sociálních vazeb (gambling, prostituci, organizované krádeže atd.), klesá její umístění do spodní části grafu.

Pole normality zachycuje takový rozsah sociálních a kulturně – etnických odlišností, který je ve většinové společnosti chápán jako projev běžné rozrůzněnosti individuálních a skupinových sociálních a kulturních zvyklostí. Tato hranice tedy není pro každou situaci a pro každou lokalitu stejná, mění se podle toho, jak je ve většinové společnosti i v cílové skupině vnímán kulturně-etnický rozdíl jako předmět konfliktu a jak je identifikován zájem nebo naopak nezáměr dané skupiny nebo osoby na zapojení se do sociálních vazeb. Pokud tedy např. dochází k vyhocení vztahů mezi většinovou společností a cílovou skupinou v širším slova smyslu, zvyšuje se černobílé vidění na obou stranách a cílová skupina se rozšiřuje. Zároveň s tím se snižuje význam reálné shody a zvýrazňují se formální znaky odlišnosti (odlišný vzhled) atd. Naopak tam, kde je běžná větší společenská akceptace rozdílnosti životních stylů, cílová skupina se dle vymezení uvedeného v kapitole 4.2.1 fakticky zmenšuje, zvyšuje se význam osy sociální integrace.

Toto dynamické vymezení cílové skupiny považujeme za důležité pro další postup z toho důvodu, že jakákoli formalizace cílové skupiny a její ostré vymezení vede k vytváření problémů právě na rozhraní mezi většinovou společností (oblastí normality) a společností odlišenou buď na etnickém principu a nebo v důsledku propadu v sociální struktuře nebo nepřijetí většinových forem socializace.

Pole konfliktu zachycuje takový rozsah sociálních a kulturně – etnických odlišností, který je ve své povaze nutno klasifikovat jako společensky patologický, vedoucí ke kriminálním a jiným ilegálním jevům. Pole konfliktu vzniká tam, kde dochází k přímým střetům s majoritou týkajících se životního stylu. Vzniká také tam, kde konkrétní skupiny evidentně zneužívají sociální systém a mají vyšší životní úroveň, než by se dalo očekávat, (statusově např. demonstrují svoji „úspěšnost“ tím, že mají značková – byť starší – auta ačkoliv nepracují a čerpají sociální dávky). Samozřejmě konflikt vzniká také tam, kde míra sociální integrace lidí v sociální „pasti“ je určována silovými, mocensko-majetkovými vlivy, které jsou ze své povahy protikladné a neslučitelné se sociální integrací.

Pro porozumění poli konfliktu a z části i poli napětí je třeba **vyjasnit používaný pojem používaný v oblasti osy B – „silové skupiny“**. Pojem **silová skupina** používáme tam, kde se jedná o zneužívání druhých, bez ohledu na to, jestli jde o skupinu organizovanou čistě mocensky a majetkově a nebo na základě příbuzenství. Silové skupiny mohou vznikat v cílové skupině na bázi rodin, ale také na bázi vlastnických vztahů (zejména k nemovitostem), mohou to však být i kriminální skupiny z majority nebo jiných národností. V rámci této práce je sledován jejich vliv na cílovou skupinu nikoli národnostní složení.

4.2.2 Dynamiky týkající se cílové skupiny

Z pohledu zvenčí by mohlo dojít k mylnému zjednodušení, že s postupným propadem na sociální dno následuje i vyhocení konfliktů kulturně etnických. Ve skutečnosti však mohou vyhoceně kulturně-etnické konflikty (a umístění zcela vpravo v grafu 1) zároveň znamenat, že jde o fungující rodinu, která svoje členy nenechá klesnout na ekonomicko-sociální dno. Při popisech dynamiky v rámci cílové skupiny je proto třeba vždy zároveň zjišťovat, zda a jak dané procesy jsou vnímány různými místními aktéry (ať již se potenciál socializace – zapojení do společenské infrastruktury) dané skupiny zvyšuje nebo snižuje) a jak je v dotčené skupině vnímána souvislost mezi etnicko-kulturním a sociálním vyloučením.

V dalším grafu sledujeme procesy, které jsou spojeny se sociálně-ekonomickým propadem, pokud možno izolovaně od jevů reálného rozpadu sociálně-integračních vazeb a nebo odmítnutím socializace. V grafu 2 se tak v části zkráceně označené jako „past“ objeví ti, kdo žijí na hranici chudoby nebo za ní, neoctnou se tu naopak ti, kdo organizují např. výběr nájemného pro silové skupiny, prostituci, překupnictví, krádeže apod., protože nežijí na hranici chudoby.

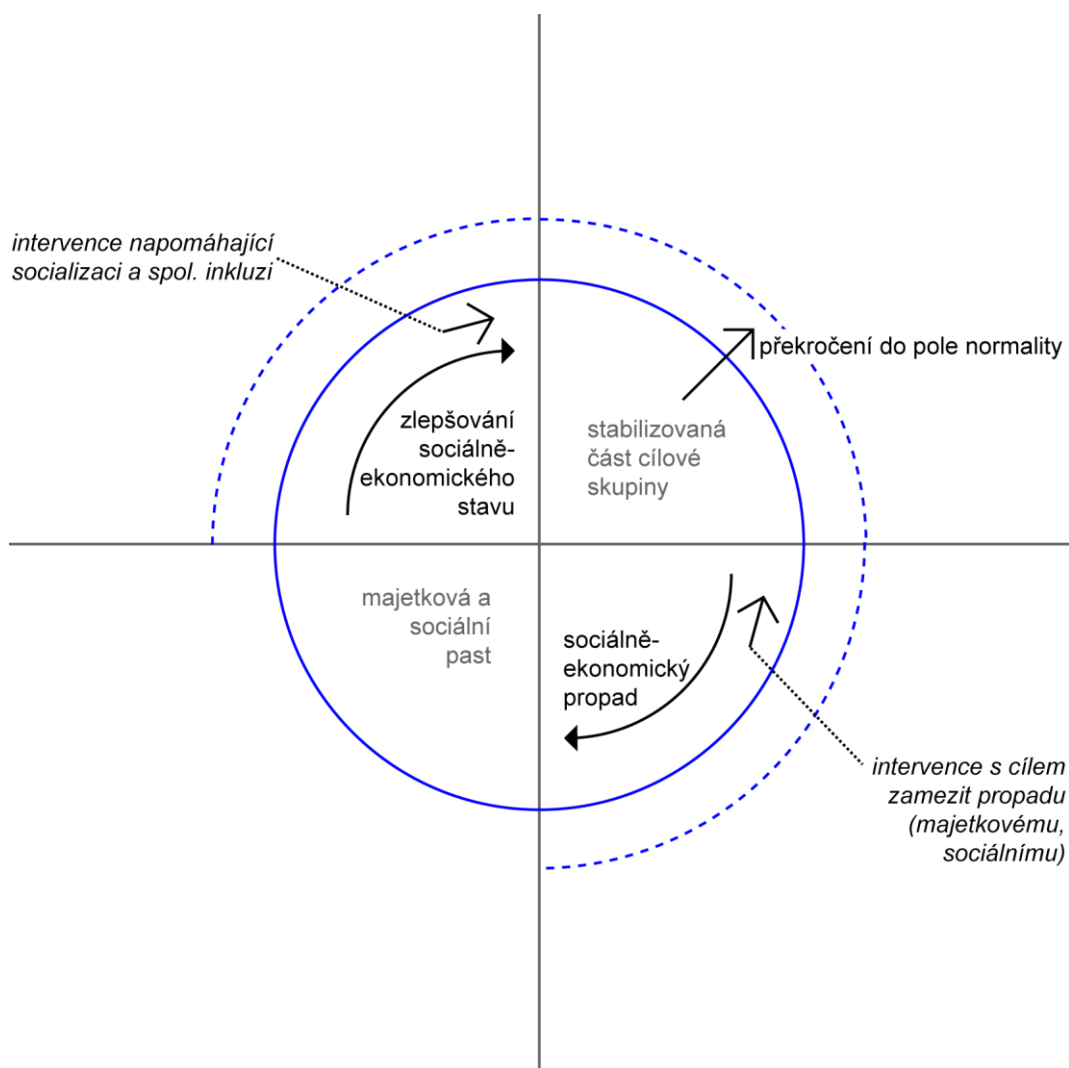
Rozlišení mezi stupněm sociální integrace (a nebo ve variantě stupněm odmítnutí sociální integrace) a ekonomicko-sociálním propadem nám umožňuje identifikovat podstatné vazby v rámci dané cílové skupiny v konkrétní lokalitě.

4.3 Graf sociálně-ekonomického propadu a další s tím spojené dynamiky

Graf 2 zachycuje stabilitu a pohyb v rámci ekonomicko-sociálního statusu sledovaných skupin. Čtyři segmenty znázorňují části cílové skupiny ve stabilizovaném stavu, ve stavu propadu do majetkové a finanční závislosti na lichvářích a organizátorech ubytování apod. (past) a dva segmenty doplněné šipkami ve směru hodinových ručiček, znázorňujícími sociálně-ekonomický propad nebo naopak zvyšování sociálně-ekonomického potenciálu. V tomto smyslu lze cílovou skupinu také kvantifikovat (ač toto nebylo primárně cílem této analýzy). Takto strukturované pole dále umožňuje lépe porozumět a vyložit jednotlivé činnosti těch aktérů v místě, kteří aktivně na cílovou skupinu působí. Z grafu je patrné, které činnosti mají směřovat ke zvýšení socializace, zde je možné identifikovat, do jaké sociálně-ekonomické skupiny směřují a co je jejich cílem: zda udržet ohroženou stabilitu, zabránit

propadu, pomáhat se zvyšováním sociálně-ekonomické úrovně, prolamovat stabilitu těch, kdo jsou v ekonomicko-sociální pasti atd.

Graf 2: Stabilita a pohyb v rámci ekonomicko-sociálního statusu

Označení **stabilizovaná skupina** používáme pro takovou část cílové skupiny, která je vnímána zpravidla jako „**starousedlíci**“, může to však být i skupina stabilizovaná relativně nedávno. V grafu 2 se záměrně nezabýváme rodinami a skupinami, které působí jako silové skupiny, jsou zpravidla zcela ekonomicky mimo oblast sociálně-ekonomického ohrožení.

V segmentu poklesu sociálně-ekonomického potenciálu můžeme dále identifikovat i jiné vnější vlivy, např. dopad imigrace, souběh se sociálně-ekonomickým propadem u majority atd. Stejně tak narůstající potenciál nemusí být vyvolán nebo přímo souviset s cílevědomým působením těch, kdo se pokoušejí prolomit bariéru exkluze. **Tento přístup lze aplikovat jak na celou obec, tak na jednotlivé místní lokality a zároveň umožňuje dlouhodobě sledovat změny ve struktuře cílové skupiny.**

4.4 Nástroje používané pro intervence v rámci cílové skupiny obecně

V rámci tohoto výzkumu bylo pracováno se zjednodušeným schématem rozlišujícím **čtyři skupiny intervencí** – z toho 3 přímé a 1 nepřímou. Jde o analýzu doplňující předchozí postup – ve které je možné popsat v dané lokalitě základní okruhy nástrojů, jejich provázanost, identifikovat konkrétní aktéry, kteří v tom či onom smyslu vystupují atd.

Jde o:

- A) vlastní pomoc, zahrnující sociální dávky, dávky hmotné nouze, příspěvek na bydlení apod.; může tak být chápána i značná část terénní práce;
- B) socializační, motivační a inkluzivní nástroje;
- C) nástroje prevence, kontroly a represe, tedy především ochrana veřejného prostoru, soukromí a majetku jako obecné úkoly související se zachováváním veřejného pořádku;
- D) nepřímé nástroje – odstraňování bariér v oblasti bydlení, zaměstnávání a kulturního života.

Podstatné je také to, jak je vnímána celková vyváženost či naopak nevyváženost těchto typů nástrojů a jaká vládne v dané lokalitě shoda o poměrech, v jakých mají být tyto nástroje používány. Stejně tak je významné, na jaké části cílové skupiny jsou tyto nástroje zaměřeny – např. terénní práce může být zaměřena na kterýkoli segment popisovaný v grafu 2, bude ale mít pokaždé jiné cíle, nástroje, měřítko efektivity atd.

4.5 Historie, vnímání místních podmínek

Pro celkové interpretační pole, zahrnující popis procesů, formativní události, majetkové změny, vstup jednotlivých hráčů, konfliktní situace apod. je používán běžný popis **historie lokality** a předběžný **popis místního potenciálu**. Není ovšem vždy do důsledku sledována souvislost týkající se osob, často lídrů, působících ve více místech, přesahy do jiných lokalit jsou sledovány pouze tam, kde to má tradici či zásadní význam. Analýza by měla být „situační“ a tedy vztažená k aktuálnímu stavu, proto je zde historie chápána především jako způsob, skrze který se jednotliví hráči vztahují k aktuálnímu okamžiku a k tomu, jaká mají které cílové skupiny očekávání vzhledem k pozorovaným trendům, pociťovaným ohrožením a nadějím.

5 Vlastní analýza vyloučené lokality: Jáchymov

5.1 Úvodní shrnutí

Otázka „o co jde“, předběžné vymezení okruhu zájmu

Jáchymov je plný kontrastů a paradoxů. Město je uzavřené v hlubokém údolí, je poddolované, čímž je limitované i co do stavebního rozvoje. Centrum města je staré a zchátralé, obývá jej cílová skupina, na druhou stranu geografická lokace města nabízí perspektivu v rozvoji lázeňství a turistiky. Skladba obyvatel je nevhodná, minulost města traumatizující. Město je do značné míry závislé na omezeně spolupracujících orgánech státní správy v Ostrově.

5.2 Popis lokality – podmíněk a historie

Podstatné prvky morfologického, stavebně-technického, sociologického, ekonomického, lokálně politického dopravního aj. charakteru typické pro lokalitu

Město leží v sevřeném údolí blízko státních hranic s Německem, historicky vzniklo díky významným rudným dolům, ve kterých se těžilo zejména stříbro. Po válce se město stalo téměř uzavřeným územím, protože zde byly otevřeny doly na uranovou rudu, v nichž v 50. a 60. letech pracovali převážně vězňové z komunistických koncentračních táborů. Celé okolí dolů bylo přísně střeženým a nepřístupným místem. Teprve na konci šedesátých let po uzavření vyčerpaných uranových dolů město začalo alespoň částečně žít normálním životem, protože se stalo běžně dostupným. Hlubší propad, který započal vyhnáním německého obyvatelstva, se ale nepodařilo odstranit, ve městě zůstaly stopy po uplynulých desetiletích. Město od té doby žilo ve velké závislosti na sousedním Ostrovu který byl dostavěn jako velké sídliště pro dojíždějící zaměstnance zdejších průmyslových závodů. Ve městě jsou jen v omezené míře panelové domy, centrum je z větší části zchátralé a dynamiku a vzhled moderního standardu má především spodní část města s lázeňskými komplexy. Horní část okolo náměstí je ve stavu, který by vyžadoval investice ve výši stovek milionů korun a jeví

se neperspektivně, resp. problémy se zde zdají neřešitelné, zejména proto, že část majetkových vztahů je zde nejasná a část nemovitostí se jako zástavy dostala do majetku bank nebo nejasných majetkových skupin a je de facto vzhledem k povaze lokality neprodejná.

Jde o relativně malé město, které nemá kompetence v oblasti státní správy v přenesené působnosti. V uplynulých 20 letech se zde v samosprávě postupně vystřídalo několik politických skupin, jejichž přístup k řešení problematiky cílové skupiny se značně proměňoval. Navíc si město z dřívější doby přineslo finanční zátěž a to také působí jako komplikující moment a oslabuje schopnost samosprávy.

Cílová skupina obývá vlastní centrum města a několik dalších domů. Město má vysokou kriminalitu a časté konflikty v oblasti občanského soužití. Ve městě bydlí jen zlomek inteligence a elit, většina lidí z této vrstvy sem dojíždí stejně tak, jako velká část zaměstnanců Léčebných lázní Jáchymov a.s. (v textu dále jen „lázně“) a tato nepříznivá skladba obyvatel se mění jen pomalu.

Ve městě je citelné napětí vůči sousednímu město Ostrov, kde jsou úřady státní správy, ale spolupráce se samosprávou a úředníky Ostrova byla doposud prakticky nulová, vč. pasivity sociálního odboru a OSPOD Ostrov (Orgán sociálně právní ochrany dětí).

5.3 Popis procesů za poslední desetiletí

Popis společenských, ekonomických a dalších procesů, změn a událostí týkajících se cílové skupiny

Obdobně jako v jiných lokalitách i zde problémy způsobila privatizace bytů, jde ale nikoli o panelové domy ale naopak o staré domy v historickém centru zapsané často jako kulturní památky. Pro město byly příznačné konflikty mezi samosprávou a lázněmi, které měly řadu podnikatelských záměrů a přinášejí do města významné rozvojové podněty. To se v posledních letech mění, nadále však zůstává konfliktní prodej domu poblíž lázní, ve kterém sídlí romská rodina zpracovávající kovový odpad. Původ potíží je ze strany lázní přičítán ignoranci nebo dokonce zlé vůli tehdejšího vedení města. Tato kauza byla např. příčinou toho, že lázně odmítají do doby, než se tato kauza vyřeší, vstoupit do LP. Po jistou dobu hrozilo, že se město stane cílem další imigrace, pokud se zde začnou vytvářet další kapacity bydlení, pro cílovou skupinu (ubytovna Tesla). V lokalitě se nepodařilo ani po opakovaných pokusech vytvořit občanské sdružení, ani pracovní místa pro cílovou skupinu v rámci služeb města. Významnou roli v pokusech o překonání exkluze zde sehrála a hraje základní škola, zaměřená na inkluzivní programy, která řeší jak konflikty mezi majoritou a cílovou skupinou, tak i konflikty mezi výrazně se odlišujícími skupinami uvnitř cílové skupiny. Už ve volebním období 2006 – 2010 nastoupilo politické vedení města cestu, v rámci níž začalo ohledávat možnosti řešení problémů cílové skupiny. Vedení města tak spolupracovat zejména prostřednictvím školy s organizací Člověk v tísní a následně vytvořilo podmínky pro to, aby v této lokalitě začala působit Agentura pro sociální začleňování.

5.4 Popis východisek a potenciálů

Popis dalších východisek, kromě historických, vycházejících zejména z aktuálního obrazu

Vzhledem k řadě zdejších vnitřních rozporů, zejména složení obyvatelstva a pracovních příležitostí, je potenciál města alespoň zčásti zablokovaný, je však velký a rozvojové příležitosti se pomalu otevírají. Klíčová by byla přeměna skupin zaměstnanců, které sem doposud dojíždějí, na stálé rezidenty, čímž by se dotvořila normální struktura se společenskými a kulturními vazbami. Lázně, jejich rozšiřování a rozvíjení souvisejících služeb, mohou být dlouhodobým zdrojem dynamiky a postupné proměny zdejší nevhodné skladby obyvatelstva.

Lokalita je „na začátku“ procesů, vytvářejících prostor spolupráce – jednak mezi existujícími aktéry, jichž je ale velmi málo, tak mezi politickou reprezentací města a lázněmi.

Město má již nyní nezanedbatelný potenciál při vytváření nových pracovních příležitostí v těch druzích činnostech, které by mohly odpovídat předpokladům a schopnostem uchazečů o práci z cílové skupiny. Jedná se především o práce v oblasti komunálních služeb a správy městských lesů. Objevují se první snahy, aby mohly být zahájeny potřebné procesy. Zatím je problém spíše v nedostatku potřebného zázemí, organizačního zajištění, příslušných podnikatelských záměrů a jejich nositelů, chybí zaměstnanci do stupně středního managementu.

Významná je skutečnost, že klesá negativní tlak a dopady, které souvisely s polohou města blízko hranic se SRN. Snižují se tak demotivující vlivy způsobené přílivem peněz z překupnictví a prostituce. Jednotlivé rodiny z cílové skupiny, které tímto způsobem doposud bohatly, se ocitají v podmínkách, ve kterých musejí reagovat na vnější socializační tlak, navíc v malém městě a relativně omezeném prostoru nemají velkou manévrovací možnost, jsou „na očích“.

5.5 Popis cílové skupiny a procesy v rámci cílové skupiny

5.5.1 Úvod

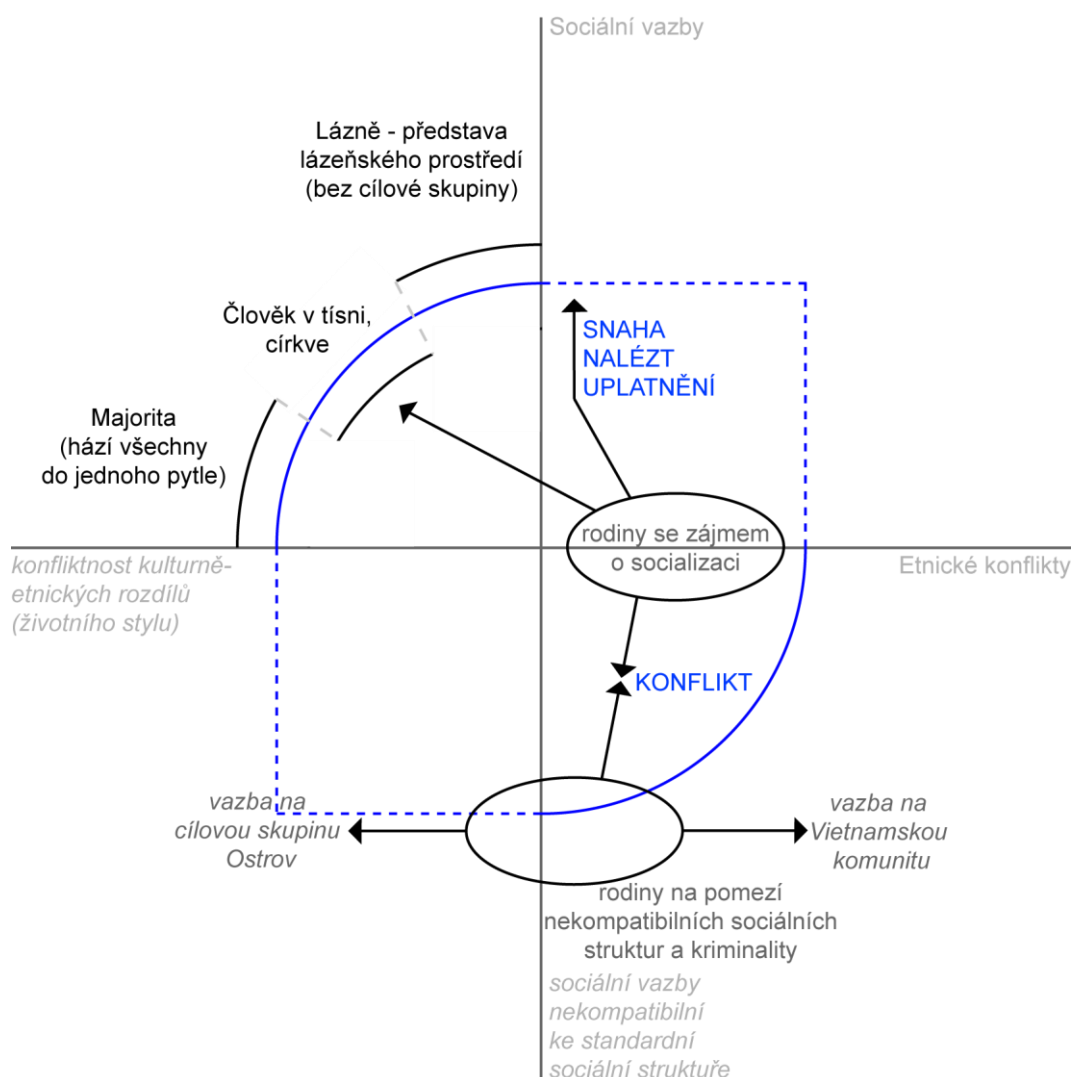
Ve městě žila malá skupina Romů již před r. 1990 a byli většinou vnímáni jako sociálně stabilizovaní s tolerovatelnými kulturně-etnickými rozdíly. Po rozpadu zdejší struktury průmyslu a následných změnách se ale větší část z nich odstěhovala, takže „starousedlíci“ z této cílové skupiny zde již nežijí. Většina cílové skupiny se přistěhovala v prvních letech po r. 1990 zpravidla proto, že se neudržela v lepších bytech velkých měst podkrušnohorské pánve. I v rámci ještě málo strukturované cílové skupiny šlo o tu část, která se do sociálních pastí dostávala nejdříve. V Jáchymově se navíc dostala do prostředí, které bylo charakteristické rozpadem zdejší infrastruktury a nedostatkem obyvatelstva, značná část zdejších zařízení a domů byla opuštěná a stala se tak předmětem postupné devastace a zdrojem příjmů při sběru kovů apod.

Cílová skupina se odhaduje asi na 300 lidí. I když se nedá říci, že by šlo označit zdejší populaci, složenou z několika provázaných rodin, za přehlednou, je možné konstatovat její hluboké vnitřní rozdělení. Toto vyplývá např. z faktu rozdělení dvou skupin žáků z cílové skupiny ve škole, a z konfliktů, které jen pokračují, pokud jsou kvůli těmto konfliktům pozváni rodiče. Podle všeho jde o skupinu, která udržuje tradiční rodinné vazby (i když spojenou s vyšší mírou kulturních odlišností vzhledem k majoritě), vymezující se proti nově se formujícím skupinám nerespektujícím tradici, využívajících nelegálních vazeb a struktur k vytváření silových vazeb. Obě tyto části cílové skupiny se však vůči majoritě dostávají do velkých problémů zejména v souvislosti s drobnou majetkovou kriminalitou. Z pohledu majority se v některých ohledech nedají přesně odlišit, obě skupiny majorita vnímá jako problémové. Stejně jako i v jiných místech, kde dochází ke kumulaci sociálních problémů, i v této lokalitě je cílová skupina provázána se skupinami z majority, které jsou na pokraji sociální integrace, existují zde i smíšená manželství. V tomto prostředí se formují kriminální struktury kolem organizace drobných krádeží, prostituce a pravděpodobně i výroby a distribuce drog, která tu zjevně narůstá a přesahuje i do sousedního Ostrova, kam některé rodiny z této části cílové skupiny odcházejí.

5.5.2 Sociálně integrační – kulturní a etnické pole

Pole základního grafu se pro tuto lokalitu jeví jako relativně přehledné, jako specifický nestandardní prvek tu vystupuje vazba na vietnamskou komunitu a vazba na rodiny či jednotlivce z majority, kteří vypadli ze sociálních vazeb. Vyznačuje se velmi malou sociální integrovaností cílové skupiny,

Graf 3: Sociálně integrační – kulturní a etnické pole

V prostředí nízké socializace většiny místního obyvatelstva dříve nehrála osa sociální integrace významnou roli, s rozvojem lázní a změnami v posledním desetiletí sílí tlak na cílovou skupinu, který vede k jejímu již existujícímu vnitřnímu dělení. Část cílové skupiny se v rámci osy sociální integrace mírně posunuje pozitivním směrem, část se naopak vymezuje v primárních asociálních jevech, zejména drobné kriminalitě, prostituci apod. a nebo zůstává pasivní na sociálním dně.

Základní pole proto definují dvě základní skupiny, z nichž jedna je jasně orientovaná nezájmem o socializaci, vazbou na výrobu a distribuci drog, překupnictví a prostituci, druhá je charakterizovaná spíše vyšší etnickou a kulturní semknutostí tradičních rodin. Tato druhá skupina nelibě nese, že je spolu s první jmenovanou skupinou kriminalizována a exkludována a že majorita nerozeznává mezi těmito dvěma skupinami žádný podstatný rozdíl. Identifikace odlišností skupin není ale tak snadná, neboť tato druhá skupina nevytváří žádný kompaktnější celek, nemá žádné představitele, významnější postavy, které by ji dokázaly reprezentovat.. I v této části cílové skupiny je velmi malá schopnost hledat řešení, nedá se mluvit o socializované skupině, nejsou zde významní ani podnikatelé, kteří by dokázali zajišťovat práci pro své okolí.

Pro tu část cílové skupiny, která je na hranici kriminality (část zdejších obyvatel je průběžně ve výkonu trestu) jde o cílené odmítnutí nabízené sociální struktury a socializace. Alespoň tato jedna část cílové skupiny zde necítí potřebu vnímat svoji pozici jako exkludovanou, neboť jde o její volbu sociálního (asociálního) statutu často doprovázenou aktuální „vyšší životní úrovní“ pocházející z kriminální a pololegální činnosti.

Vazby na vietnamskou komunitu

Jedna z forem získání vyššího životního standardu u této části cílové skupiny je vytváření vazeb s vietnamskou komunitou, která zde ovládá část obchodů a hlavně tržiště na cestě k bývalému hraničnímu přechodu do SRN. Vietnamská komunita má s cílovou skupinou (resp. s její částí) některé styčné body, mimo jiné malý zájem o úplnou socializaci. Vietnamci, (podobně jako i jiné východoasijské národy) vytvářejí často společenské struktury zcela oddělené od majority, což jim m.j. umožňuje efektivně se vyhýbat kontrolám, zejména finančním, zaměstnávat nepříhlášené zaměstnance, organizovat překupnictví atd. Je pravděpodobné, že tato skupina organizuje též pěstování marihuany, kterou pak distribuují příslušníci cílové skupiny.

Mezi Vietnamci a tou částí cílové skupiny, která se zabývá prostitucí, výrobou a prodejem drog a překupnictvím fungovala alespoň v minulosti řada kontaktů a vztahů. Vietnamští imigranti například využívali fingované a nebo skutečné sňatky s ženami z cílové skupiny k získání povolení k trvalému pobytu. Části cílové skupiny toto krátkodobě přinášelo vyšší finanční zajištění, zároveň však vznikaly další vazby na vytváření parazitujících struktur, zejména spojených s prodejem pašovaného zboží a podvrhů známých značek. Větší část smíšených manželství nebyla trvalá, vietnamští muži údajně odcházejí od svých žen a dětí. Kromě toho se úřadům podařilo v uplynulých letech dostat pod větší kontrolu zboží vietnamských tržnic. Část cílové skupiny, navázaná na vietnamskou komunitu, se tedy opět dostává do větších sociálních a ekonomických problémů.

5.5.3 Popis sociálního prahu (vnímaná hranice normality)

V této lokalitě se nedá mluvit o jedné hranici normality, neboť záleží na konkrétní skupině z majority. To bývá obvyklé ve větších městech, kde část obyvatel nikdy nepřijde s cílovou skupinou do styku, jiná (sousedí) prakticky denně. Zde jde ale o významné rozdíly ve velmi malé lokalitě. Je to způsobeno tím, že majorita zde nevytváří nějakou vlastní „jednotu“, obyvatelé spolu jen velmi málo komunikují, ani v majoritě se nevytváří vztahy a identifikace s tím, že jsou „místní“.

Zcela jiný je pohled lázní a těch, kdo uvažují o budoucnosti města jako klidové lázeňské zóny. Jinak se na věc dívají místní obyvatelé sužovaní kriminalitou a agresivitou. A zcela jiný pohled přidávají ti, kteří se snaží situaci aktivně změnit, zejména Člověk v tísni a katolická i evangelická farnost. V případě obou zde působících farářů je zjevné, že jde o to, aby se zde vytvořily vzájemné vztahy lidí, kteří by se neměli uzavírat, naopak identifikovat se s Jáchymovem jako místem svého života. Je to podmínkou pro překonání obecnějšího „prahu“, který zde vzniká v kombinaci nevhodného a nezdravého prostředí, koncentrovaného nedávného zla pracovních táborů a zděděných problémů všeho druhu.

Sociální patologie se zde vyskytuje v mnoha podobách, což má za následek fakt, že zde nenacházíme jednotně sdílenou „hranici normality“.

5.5.4 Popis sociálního prahu (vnímaná hranice sociální diskontinuity – legality sociálních a funkčních vazeb)

Pole konfliktu je majoritou vnímáno zejména v otevřeném odmítání základních norem soužití. Spadá do něj jak pasivní skupina, tak zejména skupina organizující se kolem pololegálních a nelegálních činností. Nehrají zde roli významné silové skupiny. Pro praktický život však právě tento polochaotický stav vyvolává u části příslušníků majority schopných věci nahlížet odpor a pocit marnosti. Proto je i hranice mezi polem napětí konfliktu rozmlžena a posunuta směrem k větší citlivosti majority a nebo alespoň jejích významných částí.

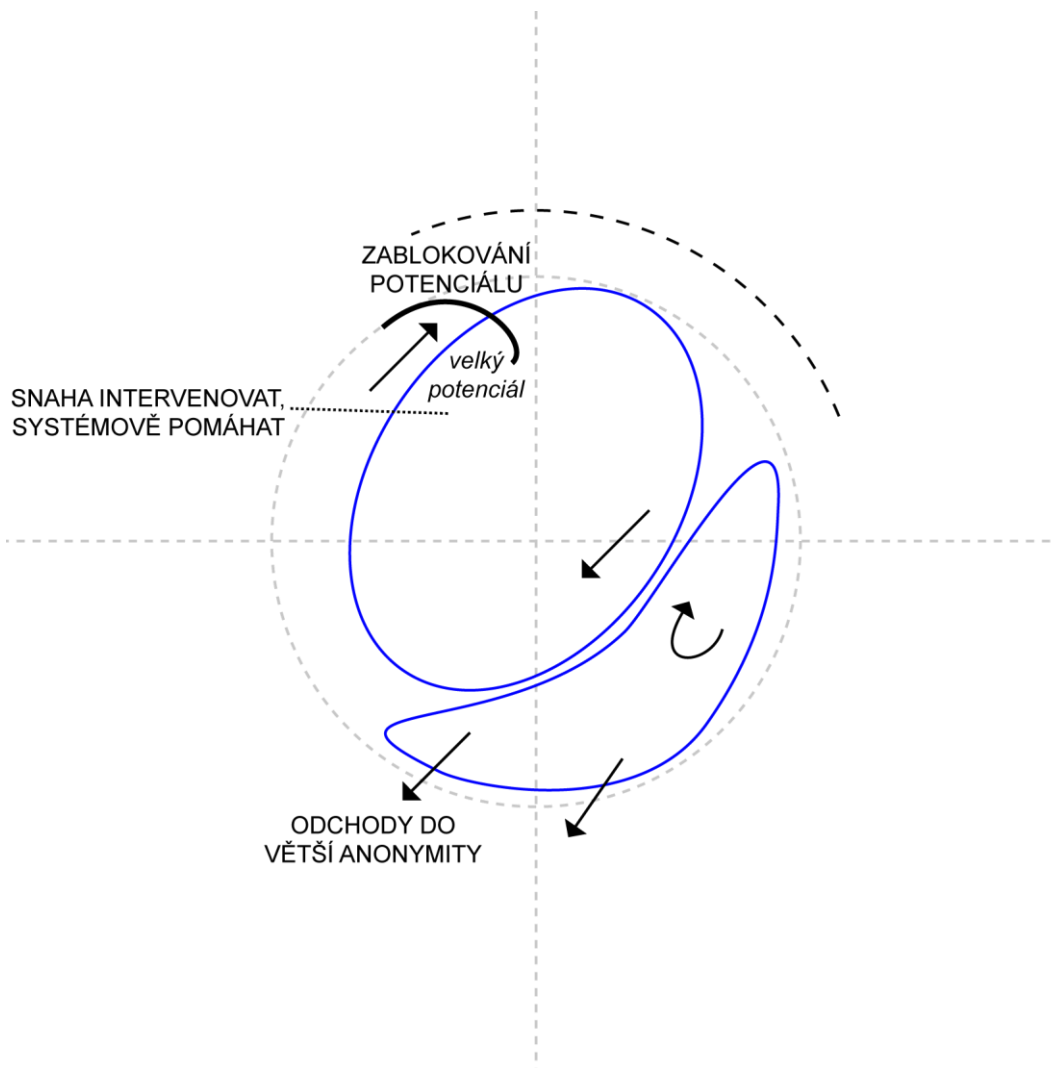
5.5.5 Členění cílové skupiny, popis procesů sociální stabilizace a naopak sociálního úpadku + nástrojů sociální integrace a inkluze

S tím, jak se bude profilovat diskuse o reálné vizi pro město a přijatelných formách soužití cílové skupiny s majoritou, bude se jevit vše, co je na hranici sociální patologie a co vyplývá z neochoty k socializaci stále více za hranicí tolerance. Je vysoce pravděpodobné, že rozebíhající se procesy

(včetně další fáze prodeje bytů) vytvoří velký tlak na tu část cílové skupiny, která nebude přiměřeně reagovat ať již z důvodu, že odmítnutí sociální integrace vyplývá z její volby a nebo proto, že na takový tlak nebude schopna přiměřeně reagovat. Významné vyjasnění sociálního prahu – vnímané sociální diskontinuity, které se dá očekávat tak s velkou pravděpodobností přinese tlak, na který je třeba se připravit tak, aby jeho dopad na tu část cílové skupiny, která má zájem se socializovat, nebyl destruktivní.

Schéma níže (graf 4) zobrazuje především dvě skupiny, které je nutné uvažovat v rámci změn v sociální úrovni zcela odděleně. Cílová skupina žijící na hranici kriminality má větší „rozptyl“ co se týče majetku – je zde prezentováno relativní „bohatství“, v této skupině jsou ale také lidé na úplném sociálním dně živící se krádežemi kovů apod. Druhá skupina má relativně velký potenciál udržet se v sociálně stabilizované situaci, který je však zčásti zablokovaný problematikou bydlení a zaměstnání a celkově malým potenciálem ke změně (chybí tu nositel změny blízky této části cílové skupiny).

Graf 4: Členění cílové skupiny

5.5.6 Popis nástrojů, jejich dopadu na jednotlivé části cílové skupiny

Jednotlivé intervence se odehrávají většinou na úrovni rodin nacházejících se v kritických situacích, týkají se splátkových kalendářů zabraňujících rychlému sociálnímu propadu (u obou skupin) apod. V současné době se vznikající lokální partnerství pokouší identifikovat a odstranit bariery blokující zdejší potenciál. Tak se kromě rozvinuté péče o děti šíří zejména poradenství. Pro odblokování existujícího potenciálu je podstatné nalezení místního nositele změn, potenciálního zaměstnavatele schopného jednat s městem a lázněmi.

5.5.7 Pohyby uvnitř cílové skupiny

Zejména na počátku 90. let ale i později se Jáchymov stával cílem imigrace, včetně imigrace, která má charakter squatů, kdy bylo cílovou skupinou obsazeno několik soukromých domů, jejichž majitelé se o své objekty nestarali. Po období, kdy pominul boom překupníků a tržišť těžících z blízkosti hranic s SRN, padly celní bariery a snížil se význam zdejšího silničního přeshraničního spojení, se imigrace zastavila. Dokonce již objevují případy odchodů některých rodin pravděpodobně proto, že zde je v příliš malém městě snadno identifikovatelná a „na očích“ jejich dealerská praxe. Vliv mohou mít i obavy ze zdejšího prostředí. Velký vliv na pohyb osob zde má také vysoká kriminalita, část zdejší cílové skupiny je v nápravných zařízeních, někteří za vážné násilné delikty i na delší dobu.

Významným krokem, který v této situaci město připravuje, je prodej další části bytového fondu. Pokud město opět prodá byty tak, že se (přímo nebo nepřímo) dostanou do rukou spekulantů, může to mít za

následek další výraznou imigraci. Je proto nezbytné při prodeji postupovat velmi uvážlivě a posuzovat každý případ prodeje bytů individuálně. Prioritní úhel pohledu při prodeji by neměl být rychlý příjem peněz od spekulantů, ale sociální i ekonomická perspektiva. Na druhou stranu je možné (vzhledem ke všem okolnostem), že výsledek bude opačný, tato varianta se však jeví méně pravděpodobná. O další imigraci do Jáchymova nemá nikdo zájem, situace je zde až příliš přehledná a veškerý pohyb cílové skupiny je snadné monitorovat a hlavně není zde spekulativní zájem vlastníků bytů. Z místa, které bylo symptomatické rozpadem a zanedbanými a domy a areály se zejména díky lázním a blízké SRN začíná stávat místo perspektivního rozvoje, může zde začít působit i zela opačný mechanismus, ve kterém vznikne zájem majitelů nemovitostí i vlivových skupin v rámci města cílovou skupinu ze zdejšího prostředí vytlačit.

5.5.8 Prostorové členění cílové skupiny

Základním problémem je staré městské centrum a domy pod náměstím, nečekané obtíže ale mohou způsobit majetkové změny i jen u jednotlivých domů, např. pokud je cílovou skupinou osídlen dům sousedící přímo s areálem lázní. Stejně jako i v jiných lokalitách se prostorové členění cílové skupiny jeví jako sekundární záležitost, která je závislá především na vůli ubytovatelů, majitelů nemovitostí a různých dalších zájmů. V této lokalitě je současný stav výsledkem dosavadní nejistoty - další imigrace se zastavila a v budoucím majetkovém a prostorovém uspořádání zatím je víc nejasností než jistot. Nezávisle na tom je tedy potřeba směřovat ke stabilizaci bydlení u té části cílové skupiny, která je schopná socializace, zejména tam, kde má možnost koupit si byty do osobního vlastnictví.

5.5.9 Problematika vysoké kriminality cílové skupiny

Pro zdejší lokalitu je příznačná vysoká kriminalita, a s tím spojené problémy s recidivou, nedořešena je problematika návratu příslušníků cílové skupiny z výkonu trestu, kdy by bylo vhodné navázat spolupráci s probační a mediační službou a dalšími subjekty, které na tomto poli mají zkušenosti. Prioritou by však mělo být dosažení změny. K tomu by přispělo i zavedení kamerového systému, které by ve zdejších podmínkách prakticky zabránilo škodám vyplývajícím z drobných krádeží. Především by však bylo třeba změnit současný přístup části majority a policie. Ta je podle všeho vedena snahou „udržet situaci pod kontrolou“ a v jistém smyslu i udržet situaci bez velkých změn. Tak je možné chápat i napětí mezi policií a některými místními aktéry. V tomto smyslu je třeba oblast bezpečnosti a kriminality chápat v širším kontextu od Božího Daru až po Nejdek. Jde o to, aby si Policie ČR formulovala svoje priority v této oblasti tak, aby to umožňovalo provázanou práci s místními aktéry zabývajícími se cílovou skupinou a omezení negativních vlivů souvisejících s kriminalitou - jak s drobnou majetkovou kriminalitou, tak s prostitucí a výrobou a distribucí drog.

5.5.10 Problematika zaměstnávání cílové skupiny

I když je potenciál k zaměstnávání cílové skupiny v rámci této lokality omezený, je možné v této věci významně pokročit, pokud by zde existoval podnikatelský subjekt, který by byl schopen zaměstnávat příslušníky zdejší cílové skupiny (muže i ženy) a nabízet jejich práci v rámci lesů, komunálních služeb, ale i drobných úklidových a sezónních prací pro lázně. Potenciál pro takové práce zde je a vzhledem k tomu, že cílová skupina je zde relativně nepočtená, mělo by takové zaměstnávání výrazný efekt na dynamiku řešení problému jako celku. Je však zřejmé, že osoba, která by byla schopna toto vše zorganizovat a řídit by musela „přijít zvenčí“.

5.6 Popis místních aktérů vč. interpretace místních politik týkajících se cílové skupiny

Identifikace místních aktérů a jejich postojů vzhledem k identifikovaným skupinám v rámci cílové skupiny, potenciálů, omezení a kontradikcí vzhledem k jiným partnerům.

Všichni aktivní aktéři se intuitivně snaží odblokovat zdejší potenciál, zejména přesvědčit o smysluplnosti koordinovaných a strategicky významných kroků města. To je spíše konzervativní a nechce v této oblasti experimentovat. Postupně se tak připravují projekty spíše preventivní a aktivizační.

Existuje spolupráce města a Policie ČR, v místě je služebna, jsou však obavy, aby v rámci úspor nebyl omezen její provoz.

Město je ochotno podpořit projekt na vznik nízkoprahového zařízení tak, aby byly řešeny alespoň některé problémy mladistvých, rozšiřuje se nabídka sportovních příležitostí pro mládež atd. Město jedná s ÚP o rekvalifikacích, směřovaných tak, aby po nich ihned navázalo zaměstnání v daném oboru. Do velké míry je vše limitováno nespolečnou úřadu v Ostrově, který vykonává pro Jáchymov větší část státní správy v přenesené působnosti, zejména podstatné agendy sociální a OSPOD.

Ve své kompetenci připravilo město privatizaci další části svého bytového fondu a to tak, že alespoň někteří uživatelé z cílové skupiny budou mít možnost koupit si byty do osobního vlastnictví .

Lázně pomalu teritoriálně expandují ze spodní, lázeňské části do střední části města, probíhají investice a lázně zde mají další rozvojové plány. Naposledy na místě bývalé prodejny postavily lázně novou správní budovu. Lázně mají velký zájem na změně místního klimatu ale nenachází k tomu dostatečně silné a schopné místní partnery, vč. podnikatelských subjektů.

Škola, zejména díky řediteli p. Musilovi, se již delší čas profiluje jako škola s inkluzívními programy a je jedním z mála aktérů, který se zabývá prací s cílovou skupinou jak s dětmi, tak i s rodiči. Úzce spolupracuje s organizací Člověk v tísni s pobočkou v Karlových Varech, která zde působí především jako potřebná aktivizační organizace, zajišťující potřebnou dynamiku.

Vzhledem cílové skupině zde nezanedbatelně působí soustavně též farář CČE p. Ogola a farář katolické církve p. Hric a jimi vedená církevní společenství.

5.7 Popis používaných nástrojů práce s cílovou skupinou a jejich interpretace

typy nástrojů intervence a jejich vnímání jednotlivými cílovými skupinami

Nástroje přímé podpory

Město je de facto nijak neovlivňuje ani nekontroluje, veškeré dávky jsou vyřizovány mimo lokalitu. Město ani nevytváří místo pro terénního pracovníka, který by přímo pomáhal v aktuálních problémech. (Výjimku tvořilo krátké období působení romského poradce p. Baloga – asistenta senátora Horníka, které se neosvědčilo mimo jiné právě pro složitost vztahů uvnitř cílové skupiny). Na druhé straně však není tato oblast vnímána jako příliš potřebná, snad s výjimkou bezplatného poradenství, které alespoň částečně zajišťuje pro rodiče svých žáků škola.

Socializační, integrační a inkluzívní nástroje

Ve městě je vnímána odlišnost těchto nástrojů podle věku – tak je speciální pozornost věnována dětem ve školním věku a inkluzívní nástroje v tomto smyslu byly prvními aktivizačními nástroji, které zde byly používány. V dalším kroku je plánováno nízkoprahové zařízení pro mládež a je vnímáno, že i poradenství pro rodiče má kromě přímé pomoci i socializační a integrační vliv.

Nástroje prevence a represe

Město využívá spolupráci s policií ČR, systematictější nástroje zde vytvořeny nejsou

Nepřímé nástroje vytvářením podmínek pro činnosti, zaměstnanost, majetkové a další podmínky

Opakovaně se mluví o vytváření pracovních příležitostí v úklidu, údržbě zeleně, městských lesích atd. a potenciál v tomto smyslu zde je. Významně bude záležet jednak na iniciativě města a jím zřízených (nebo jím vlastněných) subjektů ale hlavně na tom, jestli se najde subjekt, který by byl nositelem takových projektů, měl přitom důvěru cílové skupiny a dokázal se udržet mimo vliv silových skupin (které v případě Jáchymova sice nevznikají uvnitř cílové skupiny, ale formují se kolem ní zejména jako externí vlivy, například vietnamské a jiné pololegální organizované skupiny).

5.8 Popis problémového pole (z pozice různých aktérů)

Popis vnitřních procesů, trendů

Popis vnějších vazeb a vlivů

Vnímané limity a možnosti

Alespoň část obyvatel si uvědomuje, že zde nejde o typické problémy exkluze sociálně slabých a kulturně a etnický odlišné a tedy sociálně znevýhodněné skupiny obyvatel. Celá lokalita byla ještě před nedávnem místem, kde žila velká část obyvatel na velmi nízké úrovni sociální integrace, místem, kde se prolínaly různé typy sociální patologie. To se v poslední době mění, i když to není většinou aktérů vnímáno a jako proces popsáno.

Pro tuto lokalitu je typický výrazný a navenek patrný konflikt uvnitř cílové skupiny, kde skupina na pomezí sociální pasti a silných patologických vazeb se negativně vymezuje nejen vůči majoritě, ale i vůči té části cílové skupiny, která zachovává prvky tradiční kultury a rodinných vazeb. Tento konflikt ještě vyhrcoje fakt, že skupina vázaná na kriminální a nelegální činnosti má zjevně vyšší životní úroveň. Alespoň část většinové populace si uvědomuje, že jde o dva typy problémů ve velké míře propojených. Je však mimo možnosti policie tyto záležitosti vyřešit místně, jde o záležitost celostátní praxe a legislativních nástrojů.

Přímý negativní dopad na cílovou skupinu má dosud blízkost hranic s Německem – zejména vzhledem k provozování prostituce, dovozu vraků na likvidaci atd. – do města jsou tedy vnášeny činnosti, které výrazně snižují jeho rozvojový lázeňský potenciál. Struktura obyvatel dosud neodpovídá rozvojové perspektivě – a to nejen co se týče cílové skupiny - přirozená změna ve struktuře obyvatel je ale ve větší míře blokována jednak vlastnický a jednak tím, že vzhledem k nashromážděným problémům je Jáchymov „špatná adresa“ a tudíž kvalifikované síly sem za zaměstnáním ve velké většině dojíždějí. Úměrně k tomu se zde sektor služeb rozvíjí jen vzhledem k cílové skupině lázeňských hostů, nikoli „střední vrstvy“ domácích obyvatel.

Zásadní změna je v myšlení většiny majority spojena se změnou sídelní struktury, ta však je do jisté míry závislá na schopnosti majitelů investovat do změny charakteru bydlení – to je proces, který může trvat desetiletí a nebudí důvěru, problémem je z toho vyplývající a široce sdílená bezvýchodnost. Pozitivním krokem je prodej bytů cílové skupině, který by však měl být doplněn ze strany lokálního partnerství dostatečnou pomocí vč. právní pomoci tak, aby se tyto byty v dalším kroku nestaly předmětem spekulativního tlaku a v posledku tak nepropadly do vlastnictví exekutorů a následně spekulujících pronajímatelů.

Pomoc cílové skupině ze strany stávajících aktérů je ale stále chápána převážně jako sociálně aktivizační, hygienická (včetně dlouho ohlašovaného a dosud nerealizovaného příchodu protidrogové

organizace Světlo). Je chápána především jako řešení sociálního problému. Jedinou výjimkou je zde město, které může používat nepřímé nástroje vytváření strukturálně vhodných pro zvýšení zaměstnanosti cílové skupiny, a posílením preventivních programů pro mládež. Město také může důsledněji využít svých formativních a represivních prostředků – od změny územního plánu, po instalaci kamer. Podstatný prvek změny může přinést subjekt, který by zde byl schopen zajistit sociální zaměstnávání.

Jedna z dalších klíčových věcí, určující zdejší situaci souvisí s působením úřadů, které zajišťují pro Jáchymov agendy státu v přenesené působnosti, je funkční spolupráce dotčených úřadů. Jde zejména o OSPOD (Orgán sociálně právní ochrany dětí) v Ostrově a odbor sociálních věcí obecně, spolupráci hygienika atd. Jedním z cílů lokálního partnerství by mělo být zajistit větší kooperaci a v některých případech alespoň standardní funkčnost těchto úřadů.

6 Závěr a doporučení

Vzhledem k tomu, že cílová skupina je velmi malá a rozdělená do jasně identifikovaných rodin (ať již úplných a nebo neúplných), je důležité pokračovat v individuální práci. Jejím cílem by měla být sociální stabilizace a zejména vytváření standardních sociálních vazeb dané rodiny vč. zaměstnání (zpočátku alespoň přechodného) a ubytování. Bude-li mít obec u prodávaných bytů předkupní právo za předem stanovenou cenu, může tím dostat do ruky významný nástroj sociální stabilizace. Domníváme se, že by v Jáchymově výrazně pomohla sociálně podnikatelská aktivita, která by vtáhla jedince z cílové skupiny. Město spravuje velké množství lesů, blízkost hraničního přechodu se rovněž dá pozitivně využívat, i samotné lázeňství v sobě skýtá příležitosti pro poskytování služeb v oblasti zábavy (romská hudba, tanec, kuchyně apod.), které zatím nikdo nevyužil. Jsme si vědomi skutečnosti, kterou jednoznačně potvrzuje i tato situační analýza, že ve městě chybí organizace nebo osobnosti z cílové skupiny, které by dokázaly převzít část společenské odpovědnosti na sebe. Přesto si myslíme, že by bylo vhodné provést jakousi studii proveditelnosti sociálního podnikání v Jáchymově, včetně zmapování potenciálu lidských zdrojů a hledat případné možnosti pro zvyšování kapacity lidských zdrojů. Tento úkol je velmi rozsáhlý a v rámci zadané zakázky nebylo možné se tématu sociálního podnikání a kapacit lidských zdrojů v Jáchymově věnovat podrobněji.

U té části cílové skupiny, která nebude spolupracovat na své sociální stabilizaci, je i nadále možné využívat dostupné nástroje přímé pomoci, ale vždy tak, aby tím nebyli znevýhodňováni ti, kdo se sami snaží nebo participují na socializaci. Nástroje přímé pomoci je pak nutné provázet s preventivními a represivními nástroji tak, aby byl v maximální míře odstraněn negativní efekt vyplývající ze zvýhodnění konkrétních příjemců podpory, kteří neprojevují zájem a součinnost. Paradoxní výhodou Jáchymova je skutečnost, že se v něm ještě neetabloval byznys v oblasti poskytování sociálních služeb. Dnešní sociální pracovníci a organizace poskytující sociální služby pracují dle zadání zákona o sociálních službách, grantových výzev a povinných indikátorů. Pokud se podaří nastartovat jakékoli aktivity v Jáchymově pro cílovou skupinu, mohou být efektivnější a přesněji šité na míru skutečným potřebám města i cílové skupiny. Tím se Jáchymov může vyvarovat v jistém ohledu technokratickému přístupu profesionálních sociálních služeb, které počítají body a mechanicky rozdělují klienty, ke kterým přiřazují podobu i rozsah služeb.

Obecně je třeba práci s cílovou skupinou vnímat v souvislosti s odblokováním rozvojového potenciálu města. Na něm se dnes negativně podepisuje především neurčitá obava z výskytu radonu, nedůvěra v účinnost zde provedených izolací a z toho vyplývající problémy. Pro jakýkoli další rozvoj je třeba tuto problematiku učinit součástí otevřené diskuse a zavést pravidelný monitoring, běžnou věcí by se měla stát průběžná informovanost občanů. Pro budoucí rozvoj města je nutné, aby si město zvolilo svou vizi, se kterou se jeho obyvatelé ztotožní a stanoví si jednotlivé cíle. Obyvatelé zjevně znají vizi lázní, ale není jasné, zda vize města Jáchymova je stejná či zda nějaká vůbec existuje. Vykořeněnost i jiné problémy jsou pak tímto řešitelné.